

НАРОДНИ ГЛАС

ЛИСТ СРПСКОГ АГИТАЦИЈОНОГ ОДБОРА СОЦИЈАЛ-ДЕМОКРАТСКЕ СТРАНКЕ У УГАРСКОЈ. •

Лист излази као редовити прилог „ПРАВА НАРОДА“ те се само с њим заједно може наручити и испретплатити уз услове назначена на првој страни. Све, што се тиче управе листа као новац и остало шаље се на адресу: **Uprava „PRAVO NARODA“, Sid. (Srem).** — (Све што се односи на агитацију као на пр. приређивање зборова, оснивање група и страначку организацију те на уређивање листе као рукописе, дописе, треба слати на Српски Агитациони Одбор Социјал-демократске странке у Угарској, а на ову адресу: **Rafailo Lisica, Bécsi ut 96, Budapest III.**

Шта се ради са црквеном имовином.

Наше је становиште према вери јасно: вера је приватна ствар, свако може се молити богу, како хоће и где хоће, може веровати у кога хоће — и кад нам се добацује, да ширимо неверство, то само из тога разлога се може чинити, што не дозвољавамо, да се у име „невидимога бога“ искористићава побожан радни народ. Баш због тога, што сматрамо, да је вера потпуно приватна ствар сваког појединца, није нам свеједно шта се ради са имовином, са новцем којим народ згрће, који је народ дао цркви.

Та је имовина целог народа, и ако се не употребљује на просветне сврхе, она се треба употребити на то, да се радном народу помогне. Ако наш народ нема земље, треба му се под јефтиним условима иста издавати. То је бар био и програм свију грађанских странака, пре но што су дошле на владу.

И шта видимо место тога? Наша такозвана црквена аутономија располаже са имовином од 100 милијуна круна вредности, које у земљи, које у зградама и новцу. Нашто се употребљава тај новац?

Пре свега видимо, да глава цркве ужива највећи приход. Преко 1 милијун круна стоје му на расположењу, само зато, што је тако сретан био, да је постао српским патријархом. Владике имају сада преко 30—40 хиљада круна годишњег прихода. Па тако даље. Попови к'о бајаги нису били добро наплаћени, и од народног новца уредила им се плата, мировина после толиког рада, те су тако сад и они сити. Силни новац поједу манастири, манастирска „браћа“, они многи чиновници, адвокати који су постављени, да управљају народном имовином.

Каква ругота! „Народном“ имовином зову господа оно, од чега народ нема никакве користи, и ако хоће да дође до земље манастир-

ске, он је мора исто тако скупо платити, као и другу, али бар се она не назива „народном“ имовином.

Народ од „народне“ имовине нема ништа. Њему остаје и даље зној, остаје му Америка. Земљу мора скупо наплатити, и ако не роди, исто се тако гони, исто тако га фендују, као и кад би то била земља државе. Док патријархе, владике, јеромоноси, попови, адвокати силни део „народне“ имовине поједу, дотле он мора да ринта као роб, мора да се зноји, само да би могао исплатити закупнину. Док поповштина вуче масне плате, и не ради ништа, јер ако што ради она се посебно наплати, дотле он муку мучи и купи новац не за опште добро, не за народну просвету, већ за нерадну поповштину. Школе су и данас у веома жалостном стању, учитељи су још једнако шкандалозно наплаћени, те тако „народна“ просвета ни најмање не напредује. Није чудо, што у нашем народу од сваке стотине само 45—50 знају читати и писати. У поповским рукама су већином српске школе, и њима ни најмање не иде у интерес, да народ просвете.

„Народна просвета“ исто тако пати, као и пре, она није ништа добила, што се једна странка збацила с управе на села друга. Радикали исто тако безобзирно троше народну имовину, као што су либерали радили, и нами може потпуно јасно бити, зашто се тако огорчено боре наше грађанске странке. Зашто им листови тако далеко иду, да се не држе објективних разлога у нападању, већ називају један другог лоповом, варалицом и свакојаким именима.

Сва борба наших грађанских странака своди се на то, ко да управља народном имовином, то јест ко да буде у већини и да ужива масне плате, масне дијурне.

Док радни народ једва живи, товари дуг, продаје малу имовину, бега у Америку, дотле на пример наши народни прваци, који бране манастирска добра од захтева Ру-

муна, беру масне поклоне. Зар није то жалосно, да „народ“ управља црквеним добром, па да се ипак издају толике хиљаде на адвокатске трошкове? Један либерални адвокат добио је 14 хиљада круна, што је одбранио фабричку црквену имовину. Манастир Ходош, који још није одбрањен, донео је радикалном браниоцу 32 хиљаде круна. Три остала парнична манастира по 24 хиљаде круна свега дакле 72 хиљаде — опет радикалној браћи. Кад толики новац иде само на адвокате, шта тек стају дијурне надзорних лица? Заиста вредно је борити се за „народ“.

Српски радни народ може увидети, да од грађанских странака нема ништа очекивати. Може увидети, да су они само зато велики и добри Срби, што се на тај начин може доћи до масних залогоја.

Зато је поставила социјална демократија захтев општег права гласа. Кад радни народ задобије право контроле, он неће дозволити, да се толики милијуни употребе искључиво на засињавање нерадне и некорисне поповштине — и само један веома мали део на просвету. Он ће збацити те лажне „народне“ очеве, узеће у своје руке управљање црквеног имања, употребиће приходе искључиво на школе и друге просветне установе, а поповштину ће упутиати на своје „верне“. Нек их они плаћају, који их захтевају. Опште добро је за опште сврхе, а не за велике трбухе попове и владика, адвоката и свакојаким народних вођа и очева.

Поповштина на послу.

— Ферер стрељан 12. октобра. —

Шпањолска је земља попова и просјака. У њој има највише попова и највећи број просјака. Највећи део земље је у њиховим рукама. Рудокопи, фабрике исто тако. Природна је ствар, да пошто имају највише имовине, то је и управљање у њиховим рукама. Цијелу политику земље они воде. Све школе и просветне установе попови управљају. Како, то се види најбоље из тога, што је Шпањолска од најмоћније земље постала најслабија, да је данас нико не узима за велесилу, од најбогатије по-

стала најсиромашнија. Поповска владавина стала је на пут сваком напретку, свакој модернијој установи. И ако је пуна природним благом, ипак се дави у великом дугу и само ће се тако спасти, ако свргне поповску владавину, ако промени цео живот досадашњи, ако се просвети, ако модерна култура уђе у њу.

Последња револуција, која је била уперена против лудог африканског рата, што народ није хтео да гине ради интереса шпањолске господе и попова, угушена је. Вером залуђена војска дала се на посао, топовима је нишла против револуционара, и на тај начин је успела, да просветни радни народ умири. Заситила га је барутом и оловом. Они, који су остали у животу похватани су, бачени у тешке тамнице — и сад је отпочела крвава освета. Да не би се Европа бунила, новине су цензурисане и под претњом смрти нису смеле износити гласове о освети. Званичне новине пак трубиле су целој Европи, да је народ у Шпањолској миран, да је задовољан, и да су револуцију само неколико усјаних глава хтели.

Заиста лепи мир и достојан милостивој поповштину и њеноме благоме богу.

Војни суд се састао и почео радити. У граду Монјучу сваким даном су стрељани револуционари. Стари и млади, жене и деца. На губилиште са крстом стално су их пратили верни попови и причали им о милостивоме богу. И последњи момент су искористили, нису дозволили жртвама својим, да мирно умиру. Дан у дан су пропадале невинне жртве поповског режима, крв се пушила на велику дилку милостивог бога и још милостивије поповштине. Због неколико упаљених манастира, уплашених попова пале су стотине и стотине племенитих и невиних жртава. Поповштину, да би се одржала на влади, лила је потоком крв оних радника, које је до коже експлоатисала на поседима, у својим рудоконима и фабрикама.

Па све то није задовољило црну чету, која у име бога коље и стреља нападени шпањолски народ. Још су им се крваве руке пушиле од невинне крви, кад су отпочели хајку против анархисте Ферера, и захтевали његову главу.

Ферер је био један од најславнијих научењака и добротвора у Шпањолској. Огромно своје имање, велику своју наученост жртвовао је на просвету народу. Оснивао је слободоумне школе, издавао је слободоумне књиге — и ширио их је у народу, све је учинио, само да народ ослободи од силне сујевере, од попова. У Барселони је становао, и његовом се раду осим беде може заблагодарити, да је радни народ у Барселони почео прогледати, и увиђати, да не може њему дотле добро ићи, док попови имају сву земљу у својим рукама, док им попови носе плодове рада и муке. Кад је избио африкански рат, Барселона је прва устала, и крвавим демонстрацијама довикала поповштину, да неће ићи у рат, да неће жртвовати свој живот за капиталистичке интересе. Војска предвођена поповима, сујеверни судови и целати учинили су своје. Радни народ је угушен крвљу.

И сад се бацила поповштину на друга Ферера. И ако није био ту, кад је револуција букнула, ипак се његовом раду приписивала буна. И да би га приморали, да дође кући из Енглеске, позатварали му родбину, сараднике, послугу. Права поповска тактика успела је, Ферер је дошао. Одмах га преставе суду, који је без оклевања изрекао смртну пресуду. Узалуд се искала милост од поповског министарства, узалуд је молила ћерка његова сујеверног и до лудила побожног краља, да не потврди смртну пресуду, овај верски лудак

после саветовања са поповима, потписао је. 13. октобра у највећој тишини извели су Ферера и стрељали га.

Поповштину и њега није хтела оставити на миру. У тешким последњим минутима свога драгоценог живота облетали га попови, нудили му причест, да не иде непричешћен — богу на истину. Али је Ферер одбио све понуде попова и са осећајем пуним одвратности — истерао их је из своје ћелије. Мирно, као јунак је погинуо, стојећи, сачекавши смртни плотун.

Његова је смрт изазвала највеће огорчење у целоме свету. Свугде, где културни људи живе, устали су и демонстрирају против владавине свирепих шпањолских попова и верне им слуге шпањолског краља. Цео свет гнуша се оваковог тиранизма и одлучно захтева, да се шпањолски производи бојкотију.

У самој Шпањолској пак спрема се јака и огорчена друштвена револуција, која ће судбоносна бити по поповштину и балавцу шпањолском. Против подмуклог и гнусног рада попова праве се нове бомбе и једна је већ пукла као опомена, да и за њи нема милости.

Шпањолска ће се само на тај начин ослободити највећих експлоататора својих, попова, који су му досада тело, крв — и душу сисали.

Вести.

Збор у Стапару — дозвољен. Како нам другови из Стапара брзојављају дозвољен је најављени збор за будућу недељу 24. о. м. — На збору ће говорити друг Витомир Корак.

Јавни збор у Будимпешти. Другови Срби у Будимпешти приређују на дан 31. октобра о. г. (по н.) пре подне у 10 сати велики јавни збор. Локал: VII. Саветског утца 24. Дневни ред: 1. Политичко стање, референт друг др. Крета Искруљев. 2. Значај политичких организација, референт друг Фрања Копарац. Пошто је збор намењен оснивању политичке организације Срба социјал-демократа у Будимпешти, то се позивају другови из Будимпеште и околице, да већ сада отпочну што живљу агитацију, да би збор што боље био посећен.

Радикали и народносни клуб. Владлајуће странке у Угарској оличене у коалицији исто тако гоне радништво као народности. И једни и други стравају се у државне затворе зато, што неће служити покорно владајућу мађарску клику. Радикали и њихови посланици су изузетак. И ако баш независна странка исто тако гони српски језик, српске школе, српске учитеље, као и румуњске или словачке, ипак су наши радикали браћа независне, најшовинистичкије странке. С њима заједно раде, улаивају им се, и чак су тако далеко отишли, да захтевају оно, што је и сама независна странка већ одбацила, мађарску команду у војсци, па самосталну банку итд. Постали су већи Мађари и од самих Мађара само да остану на управи црквене автономije. Из оваких разлога било је наше становиште увек то, да за опште право гласа можемо се борити са осталим народностима заједнички, али увек против радикала, који су отворени савезници независне странке, те тако и отворени противници општег права гласа, ма увек пуним устима захтевали, као и браћа

„независни“ Мађари. Ових дана су иступили радикалски посланици из народносног клуба, те се сад може очекивати, да ће ступити у независни клуб, програм им је и тако један. Истина је, да су тиме ослабили народносну опозицију, што се Мађари увек могу позивати на задовољне Србе. Али они су и тако против народносног програма радили. Ми се надамо, да ће народ српски увидети, ко брани заиста његов језик против мађаризирања и да при идућим бирањима неће гласати за оне људе, којима је потребна мађарска команда, мађарска самостална банка, већ за оне, који се боре, да се народу скину терети са леђа и свале на господска, који му захтевају више слободе, да може доћи до веће коре хлеба. Потпуно је свеједно народу, како га командују, његов би захтев био, да га никако не командују, и то ће и извојевати.

Како „народни очеви“ раде. Позната је ствар, да у Угарској, која има близу 20 милијона становника, само 1 милијон има право гласа. И од тог милијона при последњим бирањима није гласала једна четвртина. Давашњи парламенат дакле не престава ни једну двадесетину становништва Угарске, особито кад и то помислимо, да је већина тих посланика насилним путем изабрата. Нису бирачи одлучили, ко ће им бити посланик, већ солгабиров и жандармерија. Врло је карактеристична изрека једног писца, који познаје угарске прилике, кад је рекао, дај ми неколико солгабирова и 500 жандара, па ћу ти изабрати највећу луду за посланика. Али било како било, главно је, да су господа изабрата, и да они представљају народну вољу. Истина, да народ није захтевао од њих, ропски закон, повишење пореза, али на послетку они су баш зато народни очеви, да раде против народа. — Бар да раде“, ако се радом може називати оно 2—3 сата седење у величанственој згради парламента. Но они и то не раде. Од преко 400 посланика не долази на седнице ни стотина, која је потребна за већање. У једној од последње седнице за готово 10 сати времена, тек у пол 8 сати увече се сакупило 104 посланика, тако да је морао председник затворити седницу. И за овај нерад примају господа посланици масне дијурне. Народ ринта, зноји се, да би се господа посланицима сакупила дијурма, а они не налазе за вредно, да оду бар на седнице, и да седу тамо. Докле ћеш трпити народе твоје „очеви“?

Панчевачким друговима! Упозоруже се удружено панчевачко радништво, да на предавања, која се држе сваког уторника увек у 8 сати у гостионици „Код два медведа“, долазе и редовно похађају. Знање даје свести!

Још је далеко иста будућност, али се ми зато ипак истрајно боримо и жртвујемо све за њу. Потпуну слободу само ће победа радништва створити, и ми ћемо се борити за њу, па ма буржоазија и не увидела, да ослобођење радништва носи слободе и њој.

Гостиона „Босна“ у Пешти!
(„Boszna“ vendéglo.)

VII. Lonyay utca 7.

Препоручујемо српским радницима у Пешти нашу гостионицу, где ће у свако доба добити добра и фришка јела и пића.

С поштовањем

БРАЋА ИЛИЋ,
гостионичари.